

- הגמלים — אחת לשלשים יום.
הספנים — אחת לששה חדשים. דברי רבי אליעזר.
דין 'ספן' אמור כשהוא מפליג חוץ לביתו, אבל כאשר הוא שוהה בביתו, ודאי הריהו כאנשים הקבועים כאן, כטייל ופועל. (עפ"י אגרות משה אה"ע ח"ג כח).
החמר לא ייעשה גמל שלא ברשות אשתו. וכן כל כיוצא בזה.
אם לא היתה לו אומנות כלל בשעת הנישואין, יכול לשנות אחר כך ממלאכה למלאכה. אולם טייל יש לומר שאינו ראוי להיות חמר או גמל ללא רשותה. (עפ"י חלקת מחוקק עו סק"ח).
עונת תלמידי חכמים — מערב שבת לערב שבת (רב יהודה אמר שמואל).
א. כל המפרשים פרשו ליל שבת. ואולם הערוך ('עין ו) הבין 'ערב שבת' כמשמעו, לפי שבו נברא אדם הראשון.
ב. בעצם חיוב עונת ת"ח הוא אחת לשבת, ואם מסיבה כלשהי נמנע מלשמש בליל שבת, חייב משום מצות עונה ביום אחר. וכן אין חיוב בליל שבת דוקא כאכילה, ורשאים להמנע אם רוצים שניהם מטעם כלשהו, ואף בטעם קלוש. (עפ"י אגרות משה אה"ע ח"א קב וח"ג כח. ותמה מאד על מה שכתבו בשם המחזיק-ברכה שאם היה אנוס בליל שבת אינו חייב באמצע השבוע).
ג. כתבו אחרונים שבזמננו יש ליעץ [ואף לחייב. ע' אג"מ אה"ע ח"ג סוס"י כח] לת"ח לקיים עונת פועלים, פעמיים בשבת. והעיקר הכל לפי כח האדם (עפ"י באור הלכה רמ, א).
ד. כל אדם צריך לפקוד את אשתו בליל טבילתה, ובשעה שיוצא לדרך אם אינו הולך לדבר מצוה. וכן אם מכיר באשתו שהיא משדלתו ומרצה אותו ומקשטת עצמה לפניו כדי שיתן דעתו עליה — חייב לפקדה. (או"ח רמ, א).
נראה שעיקר חיוב עונה דאורייתא הוא כאשר האשה משתוקקת ומתאוית לבעלה, וטעם השיעורים שקבעו חכמים הוא לפי שסתם נשים צנועות הן ואין הבעל מכיר מתי היא מתאוית לו, לכך קבעו זמנים שאמדו [מלבד כח האיש] את דעת הנשים שרובן לא ישתוקקו ליותר בידען בטרדת הבעל. (עפ"י אגרות משה אה"ע ח"ג כח).
ה. מצות עונה שייכת גם באשה שאינה בת בנים, כגון עקרה וזקנה. (פוסקים).

דף טג

- קיו. מה דינה של המורדת על בעלה, מתשמיש וממלאכה? ומה דין המורד על אשתו?
המורדת על בעלה מתשמיש המטה, וכדברי רבי יוסי ברבי חנינא [דלא כרב הונא] אף ממלאכה, פוחתים לה מכתובתה שבעה דינרים בשבת, דינר לכל יום. רבי יהודה אומר: שבעה טרפעיקין (— שבעה חצאי דינר). עד מתי הוא פוחת והולך, עד כנגד כתובתה. ולאחר מכן — מוציאה ללא כתובה. רבי יוסי אומר: לעולם הוא פוחת והולך עד שאם תפול לה ירושה ממקום אחר גובה הימנה.
וכן המורד על אשתו מתשמיש, או לרבי יוסי ברבי חנינא, גם כשאומר איני זן ואינו מפרנס — מוסיפים על כתובתה שלשה דינרים בשבת, [דינר לכל יום מלבד שבת — כיון שמוסיפים לה נראה כנוטלת שכר שבת]. רבי יהודה אומר: שלשה טרפעיקין. [וכיון שיצרו של האיש קשה יותר, לכך קנס המורדת על בעלה גדול משל המורד על אשתו].
רבותינו חזרו ונמנו שיהיו מכריזים על המורדת בבתי כנסיות ובתי מדרשות ארבע שבתות זו אחר זו, ושולחין לה בית דין: הוי יודעת שאפילו כתובתיך מאה מנה — הפסדת. (לדעה זו לא ישהו ויפחתו לה מעט מעט אלא לאחר ארבע שבתות של הכרזה מפסידה הכל). אמר רמי בר חמא: פעמיים שולחים לה מבית דין, אחת קודם הכרזה ואחת לאחר הכרזה. דרש רב נחמן בר רב חסדא: הלכה כרבותינו. ורבא חולק.

לפרש"י, רבא פוסק שמשוהים את גיטה ופוחתים לה כתובתה מעט מעט. ולגרסת התוס' רבא פסק כרמי בר חמא שמכריזים עליה פעמיים, ולא כרבתינו שאין שולחים לה אלא פעם אחת לאחר הכרזה.

ומסקנת הסוגיא (סד), שמשוהים את המורדת י"ב חדש עד לנתינת הגט, ואין לה מזונות. ואולם רבנן סבוראי תקנו ליתן גט לאלתר. (מובא בתוס' ובשאר ראשונים. ומבואר בדברי הראשונים שהתקנה היתה לכפותו ליתן גט. ואילו הרא"ש בפסקיו שאין לכפותו אלא שנתנו לו רשות לגרשה לאלתר ללא כתובה. וע' בקובץ שעורים).

אחת לי ארוסה ונשואה ואפילו נדה ואפילו חולה — כולן שוות בתורת מרד. וחולה שאינה בת מלאכה אין שייך בה מרד אלא מתשמיש, אבל נדה אעפ"י שאינה בת תשמיש, יש לה דין מורדת כי אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו.

מורדת מתשמיש משוהים אותה ופוחתים מכתובתה, לדברי אמימר, דוקא כשהיא רוצה בו אלא שמצערותו, אבל אומרת מאוס עלי — אין כופים אותה (להשהותה, אלא נותן לה גט ויוצאה בלא כתובה. רש"י). ולדברי מר זוטרא כופים.

כאמור, רש"י מפרש כופים אותה להשהותה. ויש מפרשים: כופים אותו לגרשה, ואינו נותן לה כתובה. (וכן היא שיטת הר"ף והרמב"ם — אישות יד, ועוד). ואין נראה לרבנו תם. [והתוס' כתבו ליישב קושיות רבנו תם. ואולם אינה יכולה לטעון 'מאוס עלי' אלא כשיש רגלים לדבר, שהבעל אינו מתקבל עליה]. והסכמת הפוסקים שאין כופים אותו. (וע' בשו"ת מהרי"ק (קב) שיש לעשות סניף מדעת האומרים כופים להוציאה).

רבנו אליהו הוכיח שחייב אדם להשכיר עצמו ללמד תינוקות או לעשות מלאכה אחרת כדי לזון את אשתו. והתוס' דחו ראייתו, שאפשר שלא התחייב בכתובה אלא לעבוד עבודת הקרקע וכד' כדי לזון, אבל להשכיר עצמו אינו חייב. ומשמע בכמה פוסקים שנקטו להלכה כרבנו אליהו (ערמ"א וט"ז בית שמואל וחלקת מחוקק — סט,ג. ובעזר מקודש' שם משמע שחייב אף לחזור על הפתחים כדי לזונה. וע' אגרות משה יו"ד ח"ב קנח).

דפים סג — סד

ק"ח. המורדת על בעלה — האם מפסידה את הנכסים שהכניסה לבעלה בנדוניתה ועדיין הם קיימים? הסיקו בגמרא, כיון שרבא נסתפק ולא נפשט הספק, אם תפסה האשה את נדוניתה, אין מוציאים ממנה, ואם לא תפסה — אין נותנים לה, ואפילו הבגדים שהכניסה לו בנדוניתה ושמואם עליו בכתובתה ועדיין הבלאות קיימים — מפסדתם.

דף סד

ק"ט. האם יש דין 'מורד' ו'מורדת' בשומרת יבם?

לפי משנה ראשונה שמצות יבום קודמת למצות חליצה, אם תבע לייבם והיא אינה רוצה — כותבים עליה אגרת מרדין, אבל למשנה אחרונה שמצות חליצה קודמת, תבע לייבם — אין נזקקים לו. תבע לחלוץ (והיא אינה רוצה אלא להתייבם (רש"י) או שאינה רוצה לא לחלוץ ולא לייבם. עתוס') — נזקקים לו, ודינה כמורדת.